

BELEDİYE İŞGAL HARCİ

Doç. Dr. Tayfun AKGÜNER (*)

“Hukuk Devleti” ilkesine olan inancını ve müca-
delesini sapmaz bir çizgide uzun yıllar sürdüren ve
bizlere bu yönü ile de her zaman örnek olan hocam
Prof. Ragıp Sarıca'ya sağlık, mutluluk ve uzun bir
yaşam dileğiyle...

İstanbul Belediyesi, 1 Aralık 1982 tarihinden itibaren, 2464 sa-
yıılı “Belediye Gelirleri Kanunu” na dayanarak, İstanbul trafiğine ka-
yıtlı motorlu kara taşıtlarından ayda 1200 TL. tutarında “işgal harcı”
almağa başlamış ve bu yolla ayda 200 milyon TL. gelir beklediğini
belirtmiştir¹. İstanbul Belediyesi ve kamuoyu, bu harca “işgaliye
harcı” demektedir, 2464 sayılı “Belediye Gelirleri Kanunu” ise bu har-
cı “işgal harcı” olarak adlandırmaktadır.

Konu tümü ile Idare Hukuku’nu ilgilendiren, çok boyutlu, kar-
maşık ve bir makale çerçevesini aşabilir niteliktedir. Ancak, biz kı-
sa da olsa, belediye işgal harcının hangi hukukî sorunlar içerdiğini,
1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesinden sonra, bu harcın aldığı
durumu ve somut olarak İstanbul Belediyesi’nin aldığı işgal har-
cını irdelemeye çalışacağız.

Bilindiği gibi, ister vergi ve resim, ister harç olsun, Devlet ala-
cakları konusu, temel hak ve özgürlüklerle egemenliğin kullanılma-
sını ilgilendirdiği için, önce Anayasalarda düzenlenir. Daha sonra
da, verginin ancak kanunla alınabilmesi kuralı uyarınca, kanunlar
bu konuda ayrıntılı düzenlemeler getirir.

(*) Doç. Dr. Tayfun Akgüner, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilimler
Fakültesi öğretim üyesidir.

1) 14.12.1982 tarihli Bulvar Gazetesi.

Belediye işgal harcına ilişkin mevzuat olarak 1982 tarihli ve 2709 sayılı “*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*”nın 73 üncü maddesi, 26 Mayıs 1981 tarihli ve 2464 sayılı “*Belediye Gelirleri Kanunu*” ve 1580 sayılı “*Belediye Kanunu*”nun ilgili hükümleri bulunmaktadır.

Açıklamalarımıza önce, 1982 Anayasası’nın 73 üncü maddesini irdeleyerek başlamak ve daha sonra Belediye Gelirleri Kanununa göre, İstanbul Belediyesinin işgal harcı uygulamasını incelemek istiyoruz.

(I)

1982 Anayasası’nın 73 üncü maddesi, “*Temel Haklar ve Ödevler*” başlığını taşıyan İkinci Kısımın “*Siyasî Haklar ve Ödevler*” başlığını taşıyan Dördüncü Bölümünde yer almaktadır. 73 üncü madde “*Vergi Ödevi*” kenar başlığını taşımaktadır. Bu maddenin üçüncü paragrafında da aynen “...*Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır...*” hükmü bulunmaktadır.

I. Maddede belirtildiği gibi, vergi, resim ve harçlarla diğer malî yükümlülükler, ancak kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Buna Vergi Hukukunda “*kanunîlik prensibi*” denir. Bu ilke, “*Vergide kanunîlik ilkesi*” olarak da bilinmektedir.

a. Vergide kanunîlik ilkesi, vergilendirme yetkisinin kural olarak, Yasama Organı tarafından kullanılması ve bu yetkiye Yürütme Organı’nın ve Yargı Organının karışmaması, bu organların yetkisiz olmaları anlamına gelmektedir. Diğer taraftan, vergi, resim ve harç adları altında kişilerden tahsil edilen paralar, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini ilgilendirdiği için Anayasa’nın 13 üncü maddesine göre “...*ancak kanunla alınabilir...*” Böylece, vergilendirme yetkisi, halk tarafından seçilmiş bir organ, yani Yasama Organı aracılığıyla kullanıldığı için, vergi, resim ve harç toplama alanında keyfîlik önlenmiş olur. İdare, kişilere vergi, resim veya harç adları altında bir malî yüküm getirmeye, ancak, kanunun izin verdiği durumlarda, kanunun öngördüğü koşullar ve ölçü içinde yetkilidir².

2) Tahsin Bekir BALTA, “*İdare Hukuku*”, C. I, Ankara, 1972, s .127.

b. Vergide kanunîlik ilkesi uyarınca, vergi, resim ve harç alınmasını gerektiren kanunlarda, hangi tür malî yükümlülük söz konusu ise, bu tür malî yükümlülüğün yükümlüsünün, konusunun, matrahının, oranının, ödeme zamanının ve vergiyi doğuran olayın belirtilmesi lâzımdır. Çünkü, vergi, resim ve harçlar, İdare ile İdare edilen arasında bir kamu hukuku ilişkisi doğurması yanında, askerlik ödevi gibi bir ödev de doğurur. Yani vatandaşların devlete vergi ödeme ödevleri vardır³. Tabii ki, kamu giderlerini karşılamak üzere ve malî güçlerinin elverdiği ölçüde...

Bu bakımdan, vergilerin kanunîliği ilkesi, yalnız vergi alacağının unsurlarının kanunla belirtilmesi değil, aynı zamanda, vergiden doğan ödev ve usul ilişkilerinin de kanunla düzenlenmesi demektir⁴.

c. Anayasa Mahkemesi, verdiği birçok kararda, vergilerin kanunîliği ilkesini açıklamıştır. Örneğin bir kararında, "...61. maddenin son fıkrasına göre (1982 Anayasası'nın 73 üncü maddesinde de aynı düzenleme vardır, T.A.), vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak yasa ile konulur. Malî yükümlerin yükümlüleri, matrah ve oranları, tarh ve tahakkuku, tahsil usulleri, yaptırımları, zamanaşımı gibi çeşitli yönleri vardır. Bir malî yüküm, belli başlı unsurları da açıklanarak ve çerçeveleri kesin çizgilerle belirtilerek mutlaka yasalarla düzenlenmelidir ... Malî yüküme ilişkin bir yasa maddesindeki esaslı eksiklik ve boşlukların tüzük kurallarıyla doldurulmasının, o yasa maddesini Anayasaya uygun duruma getirmesi..." düşünülemez, demiştir⁵.

ç. Görüldüğü gibi, vergilendirme yetkisi konusunda Yürütme Organı'nın çok kısıtlı ve kanunun belli ettiği koşullar ve ölçü çerçevesinde yetkileri vardır. Anayasa'nın 73 üncü maddesinin son fıkrasında, gene kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde, "...Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflik, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin yükümlerinde ... değişiklik yapma yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir..." şeklinde bir dü-

3) Nami ÇAĞAN, "Vergilendirme Yetkisi", İstanbul, 1982, s. 100.

4) ÇAĞAN, a.g.k., s. 100-101.

5) E. 1969/65, K. 1970/16, T. 24.3.1970; RG. Sy. 13555, T. 21.7.1970; Mustafa AYKONU - E. Aydın ÖZKUL, "Anayasa Yargısı", C. 2, Ankara, 1981, s. 94-8.

zenleme vardır. Ayrıca, gene Anayasa'nın 121 inci maddesinin üçüncü fıkrasında, "...olağanüstü hal süresince ... Bakanlar Kurulu, olağan halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir..." hükmü yer almaktadır. Ancak, bu halde de, 121 inci maddenin ikinci fıkrasında öngörüldüğü gibi, "...olağanüstü halde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ... Olağanüstü Hal Kanununda..." düzenlenmelidir. Üstelik kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini düzenleyen Anayasa'nın 91 inci maddesine göre, içinde "Vergi Ödevi" kenar başlığını taşıyan 73 üncü maddenin de bulunduğu "...Anayasanın dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez...". Çünkü, aşağıda kısaca açıklamaya çalışacağımız gibi, İdare, diğer alanlarda olduğu gibi, vergilendirme alanında da, kanunî dayanak olmadan yetkisini kullanamaz. Ayrıca, 1982 Anayasası'nın 8 inci maddesi Yürütme yetkisi ve görevinin Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağını ve yerine getirileceğini belirtmektedir. Anayasanın 73 üncü maddesinin üçüncü fıkrası ve 121 inci maddesinin ikinci fıkrası dışında, vergilendirme yetkisinin Yürütme Organına devri veya İdare'nin kendiliğinden bu yetkiyi kullanması, Anayasa'nın 7 nci maddesinin yasakladığı "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesine ters düşer ve İdare'nin veya Yürütmenin herhangi bir Anayasal yetki devri söz konusu olmadan vergilendirme yetkisini kullanması ise, "Yasama Yetkisinin gasbı", diğer bir deyişle, "fonksiyon gasbı" dır. Bilindiği gibi, fonksiyon gasbedilerek yapılan idarî işlemler de, "yok hükmünde" dir.

d. 1982 Anayasası'na göre, Yürütme görevi ve yetkisi, 8 inci maddeye göre, "...Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir". Gene, Anayasa'nın 123 üncü maddesine göre, "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir...". Böylece, "Kanunî İdare İlkesi" Vergi Hukukunda, vergilerin kanunîliği ilkesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta, bu iki ilke sıkı sıkıya birbirine bağlı bulunmaktadır. Kanun, vergilendirme alanında genel, objektif, soyut kurallar koymakla vergilerin kanunîliği ilkesinin gereğini yerine getirmiş sayılabilirse de, kanunî idare ilkesine göre, bireysel, öznel ve özel nitelikteki tarh ve tahsil işlemlerinin de, genel, soyut ve objektif nitelikteki vergi kanunlarına ve-

ya İdare'ye tarh ve tahsil yapma olanağını veren kanunlara uygun olması gereklidir.

Kanunî İdare ilkesi en fazla vergi, resim ve harçların alınması konusunda uygulama alanı bulur. Çünkü Vergi Hukuku, bilindiği gibi, kanunî düzenlemelerin en yaygın ve kapsamlı olduğu bir alandır. Kanunî İdare ilkesi aynı zamanda, kişiler bakımından bir hukukî güvence oluşturur. Kişiler, kanunla konan vergi, resim ve harç gibi malî yükümlülüklerle, gene kanunda gösterilen koşulların gerçekleşmesi durumunda muhatap olacaklarını bilmeleri halinde, keyfîlikten korunmuş ve böylece kendilerini güvenlik altında hissetmiş olurlar. Nitekim, Danıştay, 1973 tarihli bir kararında⁶ kişilere "...malî konularda mükellefiyet yükleyebilmek için ... kanunlarla bu konuda İdareye açık yetki verilmesi gerektiği..." ni belirtmiştir. Öyleyse, İdare, vergi, resim ve harç gibi malî yükümlülüğü, ancak, kanunların kendisine açıkça yetki verdiği hallerde ve bu kanunun aradığı koşulları yerine getirerek koyabilir. Bu hem "*vergide kanunîlik*" hem de *İdarede kanunîlik*" ilkelerinin kaçınılmaz, vazgeçilmez bir sonucudur.

2. Öte yandan, "*vergilendirmede eşitlik*" ilkesi olarak adlandırılan ve eşit durumda alanlara eşit, eşit durumda olmayanlara eşitsizlikleri derecesinde farklı davranılması olarak tanımlanan diğer bir ilke gereğince de, bazı kişilere kanunda belirtilmeyen bir vergi koymak, o kişilere, aynı hukukî durumda bulunan diğer kişiler karşısında, eşit olmayan keyfî işlemler yapmak demektir ve bu hukuken kabul edilemez. Vergilendirmede eşitlik ilkesi, Anayasa'nın 10 uncu ve 73 üncü maddeleri ile Anayasa'nın 11 inci maddesi uyarınca Yasama, Yürütme ve Yargı Organlarını bağlar⁷.

(II)

1. Daha önce de belirttiğimiz gibi, belediyelere vergi, resim, harç ve diğer malî yükümlülükleri tarh ve tahsil yetkisi veren kanunî düzenlemeler, 1580 sayılı "*Belediye Kanunu*"nda ve 26.5.1981

6) Dan., 12. D., E. 1972/1020, K. 1973/3584, T. 26.12.1973; Danıştay Onikinci Daire Kararları, I. Kitap, C. II, Ankara, 1976, s. 429.

7) ÇAĞAN, a.g.k., s. 147-149.

tarihli ve 2464 sayılı “*Belediye Gelirleri Kanunu*” nda yer almaktadır. Bu kanunlarda yer alan malî yükümlülüklerin birçoğu, belediyelerin kendi örgütleri tarafından tarh ve tahsil edilmektedir. Belediyelerin aldığı vergi, harç ve katılma payları genellikle yerel hizmetlerden yararlanma karşılığı konmuştur. Belediye Gelirleri Kanununda vergi ve harçların tarifeleri en alt ve en üst sınırlarda saptanmıştır. Belirlenen bu alt ve üst sınırlar içinde belediye meclisleri vergi ve harçları belirleyecektir.

2. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun yürürlüğe giriş tarihi 1981 yılı olmasına ve bu yılda yeni bir Anayasa yapma hazırlıkları içinde bulunulmasından hareketle, Belediye Gelirleri Kanununun yukarıda kısaca değindiğim esaslarının yani belediyelere bir tür kısmî malî özerklik tanıyan hükümlerinin, yeni Anayasa ile Anayasal dayanağa kavuşması bekleniyordu. Ancak, 1982 Anayasasında, Belediye Gelirleri Kanununda öngörülen esasların bir dayanağını bulmak olanaksızdır. Diğer bir deyişle, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun, bugün Anayasal dayanağı bulunmamaktadır. Kısacası, bu Kanun, 1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesiyle “*Anayasaya aykırı bir kanun*” haline gelmiştir. Belediye Gelirleri Kanununun malî yükümlülüklerle ilişkin hükümleri, ne Anayasada öngörülen “*vergilerin kanunîliği ilkesine*”, ne “*kanunî İdare ilkesine*”, ne de “*vergilendirmede eşitlik ilkesine*” uymaktadır. Ayrıca, 1982 Anayasası, belediye gelirlerinin nereden sağlanacağını da belirtmemiştir. Bu da önemli ve eksik bir husustur.

3. Belediye Gelirleri Kanununun “*işgal harcını ilgilendiren düzenlemeleri*” ne gelince :

a. 2464 sayılı Kanunun ikinci bölümünde 52 ve 57 inci maddeler arasında yer alan “*işgal harcı*”, 52 nci maddeye göre, belediye sınırları içinde bulunan ve 52 nci maddede sayılan yerlerin satış yapmak veya sair maksatlarla, yetkili mercilerden izin alınarak geçici olarak işgal edilmesi halinde alınan bir harçtır. 52 nci maddenin 2 nci bendine göre, “*...yol, meydan, pazar, iskele, köprü gibi umuma ait yerlerden bir kısmının herhangi bir maksat için işgali...*” ile, üçüncü bende göre, “*...Motorlu kara taşıtlarının park etmeleri için il trafik komisyonlarının olumlu görüşü alınarak belediyelerce şehir merkezlerinde tesis edilen ve işletilen mahallerin çalışma saat-*

leri içinde taşıtlar tarafından işgali..." (bisiklet ve motorsikletler dışında) işgal harcının kapsamına girmektedir.

b. Görüldüğü gibi, 2464 sayılı Kanuna göre, işgal harcının alınabilmesi için şu koşulların gerçekleşmesi gerekecektir :

b1. Üzerinden işgal harcı alınan yer belediye sınırları içinde olmalıdır.

b2. 52 nci maddede sayılan yerler dışındaki işgallerden harç alınamaz.

b3. İşgal, satış yapmak veya sair maksatla olmalıdır. Burada "sair maksat" ın ne anlama geldiği yoruma açıktır. Sair maksatın, ticarî amaçları içine aldığı, park etmek amacını kapsamadığı söylenebilir.

b4. Belediye sınırları içindeki yerleri işgal eden kişilerin yetkili mercilerden usulüne uygun izin alması lâzımdır.

b5. İşgal devamlı değil, geçici nitelikli olmalıdır. Öyleyse, işgal harcı da geçici bir nitelik arzetsmeli, devamlı bir şekilde alınmamalıdır.

b6. Motorlu kara taşıtlarının park etmeleri bakımından öngörülen işgal harcı, 52 nci maddenin üçüncü bendinde gösterilen nedenlerle ve şekle bağlı olarak alınabilir. Yani, 52 nci maddenin birinci ve ikinci bentlerinde belirtilen işgal halleri, motorlu taşıtlar bakımından uygulanamaz.

b7. Motorlu kara taşıtlarından işgal harcı alınabilmesi için yukarıda saydığımız genel koşulların gerçekleşmesi yanında, şu özel koşulların da gerçekleşmesi gereklidir.

— İşgal harcı, bisiklet ve motorsiklet dışında tüm motorlu kara taşıtlarından alınmalıdır.

— İşgal harcı, yalnız motorlu kara taşıtlarının park etmeleri karşılığında alınabilir.

— Belediyelerin aldığı işgal harcı, şehir merkezlerinde yani ana yollar, caddeler ve meydanlarda park etmiş taşıtlardan alınabilir. Talî sayılabilecek ara yollardan, arka meydanlardan, şehrin

merkezine uzak yerlerden ve kişilerin özel mülkiyetine giren yerlere park etmiş motorlu kara taşıtlarından alınamaz.

— Belediyeler herhangi bir işgal harcı, tesis etmeden önce, İl Trafik Komisyonu'nun olumlu görüşünü almak zorundadır.

— Ayrıca, işgal harcı, çalışma saatleri içinde ortaya çıkan gecici işgaller için söz konusudur.

— Belediye, işgal harcı alabilmek için, şehir merkezlerinde park yerleri kurmak ve işletmek zorundadır. Yani, işgal harcı, belediye tarafından yapılan bir hizmet karşılığında alınabilecektir. Bu hizmet, şehir merkezinde oto-park yeri tesis etmek şeklinde yerine getirilir. Oto - park yerinin tesis edilmesi işgal harcının alınması için yeterli değildir. Aynı zamanda, bu park yerinin Belediye tarafından işletilmesi de, 2464 sayılı Kanunun aradığı bir koşuldur. Harçların, bir hizmet karşılığında alınabilmesi kuralı, 2464 sayılı Kanunun 52 nci maddesinde de tekrarlanan çok önemli bir kuraldır ve kırımca, İstanbul Belediyesi'nin aldığı işgal harcını kanuna ve hukuka aykırı bir hale getiren en önemli nedenlerden biri, bu harcın İstanbul Belediyesi tarafından oto - park hizmeti sunulmadan alınmasıdır.

Harç, bir kamu hizmeti karşılığı alınır. İdare, İdare edilenlere sunduğu kamu hizmetlerinin bedellerini kısmen bu hizmetten yararlananlara ödetir ve aslında harçlardan sağlanan gelir, söz konusu kamu hizmeti ile ilgili giderlerin küçük bir bölümünü karşılar. Bu bakımdan, harç alan İdare, hizmetin tam karşılığını kişiden alma amacı veya gelir temin etme saiki ile hareket etmez. Kâr amacı gütmeme, kamu hizmeti yerine getiren İdare'nin izlemesi gerekli bir yoldur ve İdarî faaliyetleri özel kesim faaliyetlerinden ayıran önemli unsurlardan bir tanesidir. Bu bakımdan, bir belediyenin, gelir temin etme, sunduğu hizmetin tam karşılığını sağlama amacı ile işgal harcı alması, veya herhangi bir oto - park hizmeti sunmadan bu yola gitmesi olanaksızdır.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi de, 1968 tarihli bir kararında⁸ "...Harç, İdarece yapılan bir hizmetten yararlananlardan... alınan

8) E. 1962/12, K. 1968/65, T. 17.12.1968; RG. Sy. 13245, T. 10.7.1969; AYKONU - ÖZKUL, a.g.k., s. 45/23.

para..." diyerek, harcın muhakkak bir hizmet karşılığı alınmasını vurgulamıştır.

Halbuki, İstanbul Belediyesi, işgal harcı aldığı motorlu kara taşıtları için herhangi bir oto - park hizmeti sunmadan, şehir merkezlerinde park yeri ayırmadan, buraları işletmeden, buralarda güvenliği sağlamadan, maktu bir işgal harcı uygulamasına geçmiştir ki, gelir sağlama amacının da güdüldüğü anlaşılan bu uygulama, kanımızca, harç müessesesinin yapısına ve konuluş amacı ile uygulanış amacına aykırıdır.

Nitekim, İzmir Belediyesi'nin 1971 yılında, İstanbul Belediyesi'nin aldığı işgal harcına benzer bir uygulaması karşısında Danıştay'a açılan bir davada, Danıştay, İzmir Belediyesi'nin işgal harcı alınmasına ilişkin işlemini iptal etmiştir. Danıştay, iptal kararını, "...1580 sayılı Belediye Kanununun 70 ninci maddesinin 8 inci fıkrasında, belediye vergi ve resimlerinin taallûk ettiği hususat haricinde *belediye dairesi tarafından ifa olunacak hizmetlere mukabil alınacak ücretlerin* (altını ben çizdim, T.A.) belediye meclisince tarife kararına bağlanacağı yazılıdır. İhtilâflı olayda umuma tahsis olunan yaya kaldırımlarında otomobillerin park yapımına izin verilmesinde yukarıda değinilen madde hükmünün öngördüğü anlamda *bir belediye hizmetinin varlığı söz konusu edilemeyeceği* (altını ben çizdim T.A.) cihetle ..." gerekçesine dayandırmıştır⁹.

(III)

Yukarıda kısaca açıklamağa çalışılan hususları daha toplu ve özet olarak ortaya koymak gerekirse, İstanbul Belediyesinin sözü edilen uygulamasının şu bakımlardan hukuka ve kanuna aykırı olduğu söylenebilir :

1. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun Anayasal dayanağı bulunmamaktadır. 1981 yılında çıkarılan bu Kanuna, 1982 Anayasası ile bir dayanak kazandırmak mümkün olamamıştır. Bu bakımdan, Belediye Gelirleri Kanunu ile 1982 Anayasası çelişmekte-

9) Dan., 9. D., E. 1971/2058, K. 1972/751, T. 12.4.1972; Danıştay Dergisi, Yıl 3, Sy. 8, Ankara, 1973, s. 274-275.

dir. 2464 sayılı Kanununun 1982 Anayasasının Geçici 15 inci maddesi uyarınca Anayasaya aykırılığı da ileri sürülemeyeceğine göre, Belediye Gelirleri Kanununun, en kısa zamanda, Yasama Organı tarafından 1982 Anayasasında öngörülen ilkeler doğrultusunda değiştirilmesi gereklidir.

2. Şimdiki durumu ile İstanbul Belediyesi'nin aldığı işgal harcı, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa da aykırıdır :

a. Önce bu harç tüm motorlu kara taşıtlarından alınmamaktadır. İşgal harcı alınırken, özel - ticarî taşıt veya kamyon - minibüs ayırımı yapılmasının nedeni anlaşılamamaktadır.

b. Söz konusu işgal harcı, Kanunun aradığı tüm koşullar gerçekleştikten sonra, ancak şehir merkezlerindeki ana yollara ve meydanlara park etmiş taşıtlardan alınabilir. İstanbul Belediyesi yetkililerinden ve uygulamadan anladığımıza göre, ara yollara ve meydanlara park etmiş motorlu kara taşıtlarından işgal harcı alınmakta, hatta, evinin önüne ve sakin bir yere park etmiş kişilere işgal harcını ödeyip ödemedikleri sorulmakta, ödememiş olmaları halinde, yaptırım uygulanmaya çalışılmaktadır.

c. Yukarıda da belirtildiği gibi, İstanbul Belediyesi, şehir merkezlerinde oto - park yerleri kurmadan ve bunları bizzat işletmeden, yani halka oto - park hizmeti sunmadan işgal harcı alamaz.

ç. İşgal harcı, ancak çalışma saatleri içinde bir işgal söz konusu olursa alınabilir. Ancak, İstanbul Belediyesinin işgal harcı uygulamasının hiç de çalışma saatleri ile sınırlı olmadığı bilinmektedir. Hatta, bu, devamlı bir uygulama haline dönüşmüştür. Halbuki, işgaller geçici olursa harç alınabilir. İşgalleri devamlı gibi düşünen veya bu işgalleri devamlı bir hale getiren İstanbul Belediyesi'nin işgal harcı uygulaması, Belediye Gelirleri Kanununa aykırıdır. Nitekim, Danıştay, yıllık maktu hale gelen işgaliye harcının alınmasının mevzuata aykırı olduğuna karar vermiştir. 1965 tarihli bir kararda Danıştay, "...binek otomobilleriyle kamyonet sahiplerinden yıllık ... maktu işgaliye resmi alınmasına ilişkin belediye meclisi kararı(nda) ... özel otomobil ve kamyonet sahiplerinin ... geçici ve izne bağlı olarak herhangi bir ameliye için işgal eden ve kullananlar deyimine girdiğini kabule imkân bulunmadığı gibi, ... işgal edi-

len yerin her metre karesi için günde ... kuruşu geçmemek üzere alınacağı hükme bağlanmış resmin senelik maktu bir yükümlülük haline getirilmesinde mevzuata uyarlık bulunmadığına..." ve bu gerekçe ile Belediye işleminin iptaline karar vermiştir¹⁰.

Ayrıca, 1200 TL. maktu yıllık işgaliye harcı alınmasına ilişkin İstanbul Belediyesi işlemi, Anayasanın "...Yasama ve yürütme organları ile İdare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez" diyen 138 inci maddesi uyarınca, İstanbul Belediyesi tarafından kaldırılmalıdır.

d. Belediyenin aldığı, anılan işgal harcı yıllık, maktu bir hale geldiği için miktar itibariyle yüksek bir meblâğ tutmaktadır. Yıllık 14.400 TL.'sını bulan işgaliye harcı yüksektir. Merkezî İdare'nin bile motorlu kara taşıtlarından aldığı vergiyi, taşıtın cinsine, ağırlığına ve modeline göre değişik oranlarda tutması, fakat İstanbul Belediyesinin bu tür taşıtlar arasında herhangi bir ayırım gözetmemesi vergicilik ilkeleriyle de bağdaşmamaktadır.

e. İşgal harcı uygulaması başladığından beri İstanbul'da belediye hizmetlerinde büyük aksaklıklar göze çarpmaktadır. İşgal harcının ödenip ödenmediğini denetlemekle görevlendirilen birçok belediye görevlisi, diğer kamu hizmetlerini ve kolluk hizmetlerini yerine getirememekte, İstanbul'da çöpler bile zor toplanır bir hale gelmektedir. Bakkal, manav, çarşı ve pazarlarda fiyat denetimleri İstanbullu için daha önemli ve hayatî bir konu olmasına karşın, işgal harcı peşine düşen İstanbul Belediyesi, kamu hizmetlerini ve kolluk faaliyetlerini aksatmakta ve bundan da İstanbul'da oturan kişiler zarar görmektedir. Elinde yeterli sayıda "çekici" olmayan Belediye'nin, işgal harcı ödemeyen taşıt sahiplerini ne derece izlediği ve denetlediği de, üzerinde durulması gerekli ayrı bir konudur.

f. İşgal harcı ödeyenler de İstanbul kentinde istedikleri yere (park yasağı olsun olmasın) park etme olanağına sahip oldukları anlayışı yaygındır. İşgal harcı uygulaması ile İstanbul kenti büyük bir açık oto - park alanı haline gelmiştir. Tarihî ve doğal güzellikle-

10) Dan., 9. D., E. 1965/1378, K. 1965/1521, T. 26.10.1965; Danıştay Dokuzunca Daire Kararları, Ankara, 1973, Karar No. 410, s. 113.

ri ile eşsiz bir kent olan İstanbul'un, tarihî meydanları ve sokakları, bir ara, çift sıra park eden taşıtlarla dolmuştur. Dükkân sahibi ayda ödediği 1200 TL.'sı karşılığında kendini dükkânının önüne park etme hakkına sahip durumda görmektedir. İşgal harcı uygulamasından sonra İstanbul trafiğinde açık bir artış ve trafik hızında yavaşlama görülmüştür. Eskiden oto - park yasağı olan yerlere park edememe bilinci içinde olan kişiler ya taşıtlarını kullanmamakta, ya da bir taşıtı ortaklaşa kullanarak giderleri paylaşmakta idi. Ancak, işgaliye alınmaya başlandıktan sonra, bu tür paylaşımlar ve ortak giderlere katılma gibi yararlı birtakım çareler terkedilmiştir.

(IV)

Şimdi, işgal harcı uygulamasına karşı ne yapılabilir? Kısaca değinelim :

Önce, İstanbul Belediyesi, işgal harcının alınmasına ilişkin işlemi kaldırabilir. Bu işlemi değiştirip hukuka ve kanuna uygun bir hale getirebilir. İstanbul Belediyesi, anılan işlemi değiştirirken ya aldığı işgal harcını yıllık maktu bir halden çıkarır, ya geçici işgaller için daha düşük bir oran uygulayabilir, ya da uygulamayı belli yerlere veya bölgelere inhisar ettirerek, işgal harcına tâbi taşıtlar arasında bir derecelendirme (sınıflandırma) yaparak farklı oranlar uygulayabilir. Bütün bunlardan başka İstanbul Belediyesi, eğer işgal harcını almaya devam edecekse, yeni park yerleri açmalı, bu park yerlerini kendisi işletmeli ve ondan sonra işgal harcı almalıdır.

İşgal harcının yükümlüsü İstanbul'da yaşayan kişiler de, İstanbul Belediyesine idarî bir başvuruda bulunarak, işgal harcı uygulamasının kaldırılmasını veya değiştirilmesini isteyebilirler. Ayrıca, işgal harcının alınması sonucunu doğuran İstanbul Belediyesi işleminin iptali için, süresi içinde İstanbul İdare Mahkemesi'ne bir "*iptal davası*" açılabilir. Bu iptal davasını, işgal harcının yükümlüsü, taşıtı olan herhangi bir İstanbullu, anılan harcı ödedikten sonra açabilir. Eğer, işgal harcının ödenmemesi nedeniyle kendisine ödeme emri tebliğ edilen bir kişi varsa, bu kişi de, gene süresi içinde, İstanbul Vergi Mahkemesine dava açabilir.